

ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΟΝ

Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐξεδόθησαν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ λόρδου Τσέστερφυλδ πρὸς τὸν υἱὸν του, αἵτινες εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μεταφρασθεῖσαι κατέστησαν δημοτικώτατον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Οἱ κοινοβουλευτικοὶ λόγοι καὶ τὰ ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶχον λησμονηθῆ ἔν ᾧ ἀπλήστως ἀνεγινώσκοντο αἱ πρὸς τὸν υἱὸν του ἐπιστολαί, γοητεύουσαι διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ χάριν μετ' ἧς ἐξετίθεντο ἐν αὐταῖς τὰ πορίσματα ἀσφαλοῦς γνώσεως τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τῆς κοινωνίας, πρὸς τὰς ὁποίας ἐθεώρει ἀναγκαῖον νὰ προσαρμόζῃ τὸν βίον πᾶς εὐμοιρῆσας ἀνωτέρως μορφώσεως. Διότι ἡ ἐλαφρὰ φιλοσοφία τοῦ Τσέστερφυλδ δὲν ἀναγνωρίζει ἄλλον ὑψηλότερον σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπινου βίου ἀπὸ τοῦ νὰ εὐδοκίμη τις εὐαρεστῶν εἰς τὴν κοινωνίαν, αἱ δ' ἀρχαὶ αὗται τῆς ἡκιστα αὐστηρᾶς ἠθικῆς του ἦσαν φαίνεται λίαν εὐπρόσδεκτοι εἰς τοὺς συγχρόνους του.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Τσέστερφυλδ πρὸς τὸν υἱὸν του — ὅστις ἐν παρόδῳ εἰρήσθω δὲν ἦτο νόμιμος — ἐξεδόθησαν μὲν τὸ πρῶτον τῷ 1774, μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' εἶχον γραφῆ εἰς ἐποχὴν πολλῶ προγενεστέραν, μὴ οὕσαι προωρισμέναι πρὸς δημοσιότητα. Μετὰ παρέλευσιν εἰκοσαετίας ἀπὸ τῆς συντάξεως αὐτῶν, ὁ εὐγενὴς λόρδος ἔγραψε καὶ ἄλλην σειρὰν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν θετὸν αὐτοῦ υἱὸν καὶ κληρονόμον τοῦ ὀνόματός του, τὸν ἑπταετῆ βαπτιστικὸν τοῦ Φίλιππον Στάγγωπ, ἐκπαιδευμένον ἐν Λονδίῳ παρὰ τῷ Γάλλῳ Ρομπέρ, πρῶτον χοροδιδασκάλῳ. Τὰς ἐπιστολάς ταύτας, κατ' οὐδὲν ὑπολειπομένας τῶν πολυθρυλῆτων πρὸς τὸν υἱὸν ἐπιστολῶν, ἀνεκδότους μέχρι τοῦδε οὔσας, ἐξέδωκε πρὸ μικροῦ ἐν Ὁξωνίᾳ ὁ λόρδος Κάρναρβον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ἐπιστολαὶ τοῦ Φιλίππου Δόρμερ, τετάρτου κόμητος τοῦ Τσέστερφυλδ πρὸς τὸν βαπτιστικὸν καὶ διαδοχὸν του, ἐκδιδόμεναι ἐκ τῶν πρωτοτύπων» (Letters of Philip Dormer, fourth earl of Chesterfield, to his godson and successor, edited from the originals by the earl of Carnarvon. Oxford, 1890). Ἐξ αὐτῶν μεταφραζομέν τινες ὡς δεῖγμα τοῦ ἐπιστολικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν διδασμάτων τοῦ Τσέστερφυλδ.

22 Σεπτεμβρίου 1762.

Μανθάνεις λοιπὸν χορὸν, ἀγαπητὸν μου ἀγόρι. Χαίρω πολύ, διότι πᾶς καλῶς ἀνατεθραμμένος ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ χάριν καὶ εἰς τὸ βάδισμά του, καὶ εἰς τὸν χαιρετισμὸν του, καὶ ὅταν κἀηται καὶ ὅταν ἴσταται ὀρθίος καὶ εἰς ταῦτα ἰδίως συνίσταται ἡ μεγαλύτερα ὠφέλεια τοῦ χοροῦ. Ὁ διδάσκαλός σου θὰ

σὲ διδάξῃ βεβαίως ὅταν εἰσερχῆσαι εἰς μίαν αἴθουσαν πῶς νὰ παρυσιάξῃσαι εὐπρεπῶς, ἤτοι μὲ ἀφέλειαν, χωρὶς προπέττειαν καὶ χωρὶς δειλιάν ἢ ἀτοπον ἐντροπήν, μὲ τὸ θάρρος τιμίου ἀνθρώπου. Ὁ ἀγροῖκος παρυσιαζόμενος ἐνώπιον ἄλλων εἶνε ἀτολμος καὶ ἐντροπαλός, ὥστε ἡμπορεῖ νὰ ὑποθέσῃ ὁ βλέπων αὐτὸν ὅτι κατὰ κάκον διεπράξεν. Ἡ χάρις τοῦ σώματος προδιαθέτει ὑπὲρ σοῦ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν σὲ γνωρίζουν ἄλλοθεν. Ἐχε δὲ πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι οὐδὲν πρέπει νὰ παραλείπῃς ἐξ ὧν δύνασαι νὰ γείνηται ἀρεστὸς εἰς τοὺς ἄλλους: τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτονον καὶ οὐσιωδέστατον ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Προσπάθει δὲ νὰ καθίστασαι ἀρεστὸς διὰ τῆς συμπεριφορᾶς σου, διὰ τοῦ ἤθους σου, διὰ τῶν πράξεών σου, διὰ τῆς εὐπροσηγορίας σου. Τὸ κέρδος εἶνε ἀντάξιον τοῦ κόπου, καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία, τῆς ὁποίας θ' ἀξιωθῆς, θὰ ἰκανοποιήσῃ ἀρκούντως τὴν ματαιοφροσύνην σου καὶ τὴν φιλαυτίαν σου. Λόγου χάριν, μικρὸν τὸ ἔχεις, νὰ μάθῃς ὅτι λέγουσιν περὶ σοῦ: τῇ ἀληθείᾳ αὐτὸς ὁ μικρὸς Στάγγωπ ἔχει πολὺ καλὴν ἀνατροφὴν, εἶνε εὐγενέστατος καὶ χαριέστατος. Καὶ ὅμως ἀπὸ σὲ καὶ μόνον ἐξαρτᾶται ν' ἀκούῃς τοιοῦτους ἐπαίνους περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου. Ἐχεις βεβαίως καὶ σὺ μικρὰν ὀσιν ἀνθρωπίνης ματαιότητος, καὶ θὰ ἐλυπούμην πολὺ ἂν δὲν εἶχες, διότι σύχρότατα ἡ ματαιότης γίνεται αἰτία πολλῶν ἀγαθῶν. Νέος ἄμοιρος ματαιότητος, οὐδένα ἔχων πόνον νὰ διακριθῇ, οὐδὲλους φιλοδοξῶν νὰ φανῇ ἀνώτερος τῶν ὀμηλίκων, καθίσταται κωθρός, ῥάθυμος, ἀκηδῆς, ἐνὶ λόγῳ κτήνος Χαῖρε, ἀγαπητέ μου Ζήτω ἡ εὐθυμία! Ζήτω ὁ χορὸς! Ἐσο φαιδρὸς καὶ ἔξυπνος. Σοῦ ἔχω ἔτοιμον ἐν μικρὸν δῶρον, τὸ ὅποιον θὰ λάβῃς τὴν πρώτην φορὰν ὅπου θὰ παρουσιασθῆς εὐπρεπῶς καὶ μὲ χάριν εἰς τυνα ἀστροφῆν.

8 Δεκεμβρίου 1762.

Ἐπειδὴ εἰσεύρω ὅτι ἐπιθυμεῖς ὄχι μόνον γρόμμα-τα νὰ μάθῃς, ἀλλὰ νὰ γείνης καὶ καλὸς ἄνθρωπος, σοῦ ἀναγράφω ἐδῶ τὸν διάλογον κυρίας τινὸς τῆς καλῆς τάξεως καὶ ἐνὸς νέου εὐγενεοῦς κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, διότι τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ σοῦ χρησιμεύσῃ εἰς παρομοίαν περίστασιν. Ὁ νέος εἶχεν ἔλθῃ νεωστὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν, ἡ δὲ κυρία συμπαθοῦσα πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς του, ἀνεδέχθη εὐχαρίστως νὰ τοῦ δώσῃ τὸ ἀπαιτούμενον στίλβωμα, διδάσκουσα αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι ἐν τῇ ἐκλεκτῇ κοινωνίᾳ. Ὅτε λοιπὸν ἐκάθισαν εἰς τὴν τράπεζαν τὸν ἡρώτι, -σε: — Ἐπιθυμεῖτε ζωμόν; — Ναι, κυρία. — Ἀγ' ἀλά, κύριε, δὲν ἀποκρίνονται ποτὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔτσι ἀποτόμως. — Πῶς ἔπρεπε ν' ἀποκριθῶ; — Ἐπρεπε ν' ἀποκριθῆτε: Ἄν ἀγαπᾶτε νὰ μοὶ κάμετε αὐτὴν τὴν χάριν, κυρία; ἢ: Ἄν ἐτόλμων νὰ σᾶς βάλω εἰς αὐτὸν τὸν κόπον. — Ἄλλοτε οὕτω θὰ λέγω. — Ἀκουμβᾶτε βλέπω τοὺς ἀγκυῶνάς σας εἰς τὴν τράπεζαν αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται εἶνε πολὺ ἄκοσμον. — Θὰ προσέξω νὰ μὴ τὸ ξανακάω — Ἐπιθυμεῖτε νὰ σᾶς βάλω ἀπὸ αὐτὸ τὸ μέρος, κύριε; — Ἄν ἀγαπᾶτε νὰ μοὶ κάμετε αὐτὴν τὴν χάριν, κυρία... — Ἐξαίρετα, παρατηρῶ ὅτι ἐφαρμόζετε ἀμέσως τὰ παραγγέλματά μου. Ἄλλα, καλέ, τί βλέπω; Μ' ἐτρομάξατε! μήπως θέλετε νὰ κλέψτε τὸν λαίμυρό σας; — Τί ἐννοεῖτε, κυρία; — Ἐβάλετε τὸ μαχαίρι εἰς τὸ στόμα σας: τὸ φαγητὸν τὸ τρώγουσι μὲ τὸ περόνιον

ἢ μὲ τὸ κοχλιάριον ὅστις σᾶς ἴδῃ νὰ βάλετε τὸ μαχαίρι εἰς τὸ στόμα θὰ φρίξῃ, διότι θὰ ὑποθέσῃ ὅτι θέλετε νὰ τὸ καταπίετε. — Καὶ ὁμῶς εἶδα πολλοὺς νὰ καταπίνου μαχαίρια καὶ σπαθιά. — Δὲν ἀμφιβάλω, ἀλλὰ κανένα καλὸν ἄνθρωπον δὲν θὰ ἴδῃτε νὰ τὸ κάμῃ. — Εἰς ὑγίαν σας, κυρία. — Σᾶς παρακαλῶ, δὲν λέγουσιν ποτὲ ἔτσι. "Ὅταν κανεὶς θέλῃ νὰ πῆ εἰς ὑγίαν κυρίας, ἢ καὶ ἀνδρὸς ἀκόμη, πρὸς τὸν ὅποιον ἔχει σέβας, λέγει: "Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ πῶ εἰς ὑγίαν σας" ἢ: "Ἐπιτρέπετε νὰ πῶ εἰς ὑγίαν σας; " Ἄλλο πάλιν αὐτό! — Ποῖον, κυρία; — Ἐμπουκώθητε μεγάλα κομμάτια, ὥστε ἐφούσωσε τὸ πρόσωπόν σας, ὡς τῶν χωρικῶν ὅταν φουσῶν τὴν φωτιάν. Εἰς τὴν καλὴν κοινωνίαν αὐτὸ οὐδέποτε γίνεται, καὶ ὁμῶς τρώγουσιν καὶ αὐτοὶ ἀρκετὰ καὶ ἄφθονα. — Θὰ τὸ ἐνθυμούμαι καὶ δὲν θὰ τὸ ἐπαναλάβω. — Πολὺ καλά, ἀρκετὰ εἶνε αὐτὰ διὰ σήμερον. "Ἄλλοτε θὰ σᾶς εἶπω καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς. — Θὰ μὲ ὑποχρεώσετε τὰ μέγιστα, κυρία, διότι πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ μάθω νὰ γέρωμαι ὅπως πρέπει.

Ἰανουάριος 1762

Πρὸς μὲν τοὺς ἀνωτέρους σου πρέπει νὰ ἔχῃς σέ-

βας καὶ ὑποταγὴν, πρὸς δὲ τοὺς ἴσους σου νὰ εἶσαι εὐγενής, εὐπροσήγορος καὶ περιποιητικὸς καὶ πρὸς τοὺς κατωτέρους σου εὐμενής καὶ ἀφελής. "Ἄλλ' εἰξεύρεις ἀρά γε ποιοὶ εἶνε οἱ ἀνώτεροι, ποιοὶ οἱ ἴσοι καὶ ποιοὶ οἱ κατώτεροί σου; " Ἄς ἐξετάσωμεν ὀλίγον αὐτὸ τὸ ζήτημα. Κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἡ ὑπηρετρία τοῦ κυρίου Ῥομπέρ εἶνε ὅσον καὶ σὺ εὐγενής; διότι ἔχει καὶ αὐτὴ πατέρα καὶ μητέρα, πατέρα καὶ μάμμην καὶ προγόνους μεχρι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ τὸ κακὸν δι' αὐτὴν εἶνε ὅτι δὲν ἦσαν ὅσον καὶ οἱ ἰδικοί σου πλούσιοι, καὶ ἐπομένως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τῆς δώσωσι καλὴν ἀνατροφὴν, ὡς οἱ ἰδικοί σου εἰς σέ. Αὐτὴ λοιπὸν εἶνε ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ σας, ἐκείνη μὲν σοῦ παρέχει τὰς ὑπηρεσίας τῆς, καὶ σὺ τῆς παρέχεις χρήματα. Μὴ κομπάσης λοιπὸν ποτὲ διὰ τὸ γένος σου, τὸ ὅποιον κατ' οὐδὲν εἶνε ἀνώτερον τοῦ γένους τῆς ὑπηρετίας; ἀλλὰ προσπάθει νὰ γείνης κατὰ τι διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν χρηστῶν ἠθῶν, διότι αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη καὶ ἀληθὴς εὐγένεια. "Ὅστις κομπάζει διὰ τὸ γένος του καὶ καταφρονεῖ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀρέσκειται νὰ ὀνομάζῃ παρακατινοὺς εἶνε τὸ μωρότερον καὶ γελοιωδέστερον ζῆλον τοῦ κόσμου.

ΜΙΚΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΕΡΩΤΗΣΙΣ

Πρὸς ποῖον ἐλάττωμα ἀνδρὸς καὶ πρὸς ποῖον ἐλάττωμα γυναικὸς εἶσθε ἐπιεικέστερος;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Αἱ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπαντήσεις δὲν εἶνε πολυάριθμοι, ἐνῶ ἀκριβῶς ἐπ' αὐτοῦ πᾶς τις ἠδύνατο νὰ εἶπῃ τὴν γνώμην τὴν ὁποίαν ἐκ πείρας ἐσχημάτισε, ἄνευ ψυχολογικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐπιπλοκῶν καὶ συμπερασμάτων ἀμφιβόλου γνησιότητος, καθ' ὅσον τὸ ζήτημα ἦτο τὸ πάντων ἀπλουστάτον. Διατὶ ἀπέσχον πολλοὶ ν' ἀπαντήσωσι, οἵτινες μαλιστα προθύμως, ἂν ὄχι εὐστόχως, ἀπήνησαν εἰς πάντα τὰ λοιπὰ; Ἐξ ὑπερβολικῆς ἐπιεικειᾶς δὲν εἰξεύρουσι τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον νὰ συγχωρήσωσιν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐλαττωμάτων, προθύμοι νὰ δώσωσι γενικὸν συγχωροχάρτιον πρὸς πάντας διὰ πάντα καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπομένως; Ἡ ἐξ ἀμειλίχτου αὐστηρότητος δὲν ἐννοοῦσι νὰ φανώσιν ἐπιεικεῖς καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα ἀβλαβῆ ἄλλως τὰ προερχόμενα ἐξ αὐτῆς τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀτελείας τοῦ ἀνθρώπου; Ἡ μήπως συνέθη παρὰ τοῖς πολλοῖς τὸ ἐξῆς: Προκειμένου νὰ συγχωρήσωσι ἐν ἐλάττωμα, φυσικῶ τῷ λόγῳ θὰ ἐσυγχώρουν τὸ μεγαλείτερον ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων τὰ ὑποῖα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔχουν, διότι ἂν δὲν εἶνε πρὸς τοῦτο ἐπιεικεῖς διατὶ δὲν τὸ διορθῶνουν λοιπόν; Ἄλλ' εἶνε δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὰ ἐλαττώματά του; Πολλοὶ εἶνε ἔτοιμοι νὰ διαμαρτυρηθοῦν καὶ νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ γνωρίζουν καὶ οὔτε τὰ κρύ-

πτουν. Δὲν τὰ διορθῶνουν, διότι δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν, ἀδιάφορον—ἀλλὰ τὰ γνωρίζουν. Αὐτὸ φαίνεται ἐν μέρει ἀληθές. Ὅχι σπανίως ἀκούομεν τοὺς ἄλλους, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι μᾶς ἀκούουν, ἐξομολογουμένους μετριοφρόνως καὶ ἐν συντριβῇ ἐλαττώματα καὶ σφάλματα. Ἄλλὰ τί εἶδους ἐλαττώματα εἶνε αὐτὰ; "Ἄν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον μόνα ἐκεῖνα τὰ ὅποια δῆθεν ἐξομολογοῦνται, ἡ γῆ θὰ ἦτο παραδεισος καὶ δὲν θὰ ὠνειροπολοῦμεν τὴν μέλλουσιν ζωὴν τόσον διάφορον τῆς ἐπιγείου. "Ἄν ἐξετάσωμεν τὰ τόσον εὐκόλως ὑφ' ἐκάστου καταδηλούμενα ἐλαττώματα θὰ εὐρωμεν ταῦτα ἢ ὅλως ἀσήμαντα ἢ ἀνύπαρκτα ἢ καὶ ἔχοντα ἀξιώσεις προτερημάτων. Ἡ εὐλικρία αὐτῆ, ἡ μετριοπροσύνη, ἡ ταπεινότης, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ προσωπίδες τοῦ ἀνθρώπινου ἐγωῖσμοῦ. Ὁμοιάζομεν κατὰ τοῦτο τὴν ταξιδιωτῆτος τοὺς ἐπιδεικνύοντας προθύμως εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ τελωνείου ἀσήμαντα ἀντικείμενα ἐκ τῶν ἀποσκευῶν των ὅπως πείσωσιν ὅτι δῆθεν οὐδὲν πολὺτιμον κρύπτουσιν ἀπ' αὐτῶν εἰς τῶν κιβωτίων τὰ βάθη. Ὁμοιάζομεν ἀκόμη τοὺς χριστιανοὺς τοὺς ἀναφέροντας πρὸς τὸν πνευματικὸν ἐλάχιστά τινα παραπτώματα μετὰ συντριβῆς ὅπως βεβαιωθῇ καὶ αὐτὸς (καὶ ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ!) ὅτι εἰς οὐδὲν μεγαλείτερον ἁμάρτημα ὑπέπεσαν. Ἡ ἀνθρωπίνη εὐλικρία εἶνε κόσκινον ἀφίνει ὅλην τὴν σκόνιν νὰ πέσῃ εἰς τὰ ματῖα τῶν ἄλλων καὶ κρατεῖ τὰ χονδρὰ κομμάτια καλὰ κρυμμένα.

Καὶ τὴν ἀφορμὴν τῶν σκέψεων τούτων μοῦ ἔ-